

RAAP-RAPPORT 6747

Plangebied Lenteleven te Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek

Archeologisch vooronderzoek:
proefsleuvenonderzoek

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied Lenteleven te Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek. Archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek.

Versie: 09-10-2023

Auteur: J. Vosselman

Projectcode: OYGL2

Bestandsnaam: RAAPrap_6747_OYGL2_231009

Autorisatie: H.B.G. Scholte Lubberink

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2023

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente IJsselstreek heeft RAAP op 5 juni 2023 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het kader van voorgenomen woningbouw binnen het plangebied Lentelven te Gendringen.

Het onderhavige onderzoeksgebied betreft het noordelijke deel van het plangebied Lentelven, waarvoor reeds in 2008 een bureau- en verkennend booronderzoek is uitgevoerd. Hierbij zijn toentertijd alleen ten westen van kasteel De Wesenthorst aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van eventuele archeologische resten.

Het onderhavige proefsleuvenonderzoek heeft echter binnen deze zone geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Er zijn enkel agrarische sporen aangetroffen, die in direct verband staan met de afwatering en het agrarisch gebruik van het gebied.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek blijkt dat in het onderhavige onderzoeksgebied geen archeologische resten bedreigd worden. Daarom wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) aanbevolen.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	4
1 Inleiding	5
1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Voorgaand onderzoek	7
1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen	8
2 Methoden	9
2.1 Algemeen	9
2.2 Werkputten	10
2.3 Documentatie en registratie	10
2.4 Behandeling van sporen, vondsten en monsters	10
3 Resultaten	11
3.1 Geomorfologie en bodem	11
3.2 Sporen en vondsten	12
3.3 Interpretatie van de vindplaats	12
4 Conclusie	14
Literatuur	15
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	16

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente IJsselstreek heeft RAAP op 5 juni 2023 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het kader van voorgenomen woningbouw binnen het plangebied Lenteleven te Gendringen (figuur 1). Dit onderzoek is noodzakelijk in verband met de voorgenomen werkzaamheden die een bedreiging kunnen vormen voor eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische resten.

Het onderhavige onderzoeksgebied betreft het noordelijke deel van het plangebied Lenteleven, waarvoor reeds in 2008 een bureau- en verkennend booronderzoek is uitgevoerd (figuur 1; Pronk, 2008). Hierbij zijn voor het grootste deel van het plangebied geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van intacte archeologische resten aangetroffen. Dit gedeelte is door de gemeente Oude IJsselstreek vrijgeven.

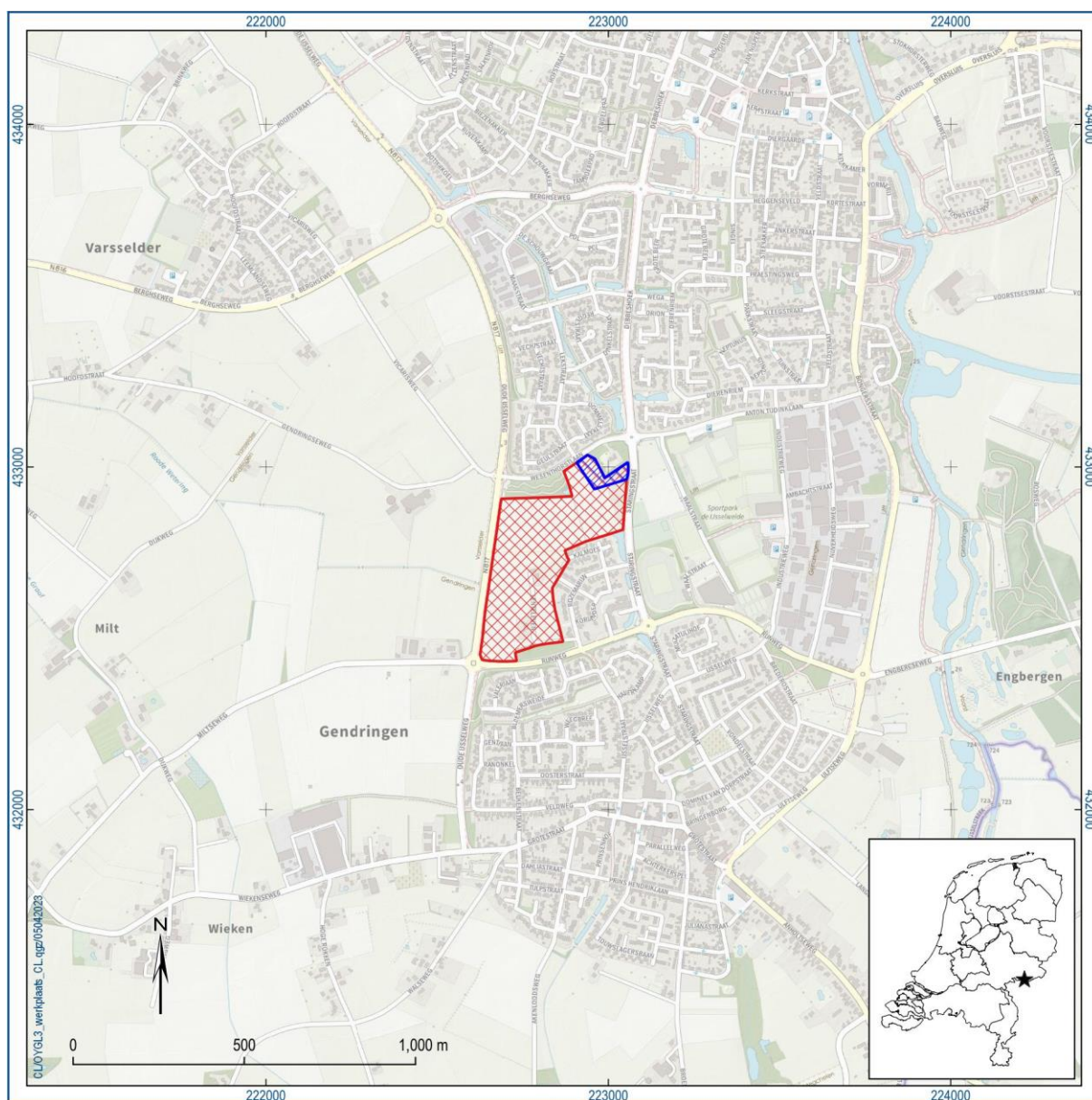
Alleen ten westen van kasteel De Wesenthorst bleken tijdens het inventariserend veldonderzoek relatief diepe verstoringen voor te komen. Deze hangen vermoedelijk samen met de aanwezigheid van resten van het kasteel. Het onderzoeksgebied waarop dit PvE betrekking heeft betreft uitsluitend het gebied waarbinnen deze verstoringen zijn aangetroffen (blauw gearceerd op figuur 1). Uiteindelijk is tijdens het proefsleuvenonderzoek enkel de westelijke zijde van dit deel onderzocht (zie hiervoor hoofdstuk 2).

Tijdens het voorafgaande booronderzoek zijn archeologische indicatoren aangetroffen, zodat het waarschijnlijk is dat binnen het plangebied een archeologische vindplaats aanwezig is. Het booronderzoek geeft echter geen inzicht in de precieze aard en waarde van deze vindplaats. Om vast te stellen of het gaat om een behoudenswaardige vindplaats, dient binnen het plangebied een waarderend proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd.

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000, conform artikel 5.4 van de erfgoedwet. Onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het depot van de provincie Gelderland. Voorafgaand aan het onderzoek is, conform de KNA een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Luinge, 2023). Dit PvE diende als uitgangspunt voor het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als norm. RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Figuur 1. De ligging van het plangebied Lentelieven (rood) en het onderhavige onderzoeksgebied (blauw). Inzet: ligging in Nederland (ster).

1.1 Administratieve gegevens

Plangebied	Lentelven
Opdrachtgever	Gemeente Oude IJsselstreek
Bevoegde overheid	Gemeente Oude IJsselstreek
Plaats	Gendringen
Gemeente	Oude IJsselstreek
Provincie	Gelderland
Coördinaten	222.955/432.982
Toponiem	Wesenthorstlaan
Periode veldwerk	5 juni 2023
Projectleider	J. Vosselman
Projectmedewerkers	J.J.F. Hubers
Archis-onderzoeksmeldingsnummer	5434803100
Bewaarplaats documentatie en eventuele vondsten	RAAP Oost en op termijn Archis, e-depot en het provinciaal depot (in geval van vondsten)

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.2 Voorgaand onderzoek

Soort onderzoek	Uitvoerder	Uitvoeringsperiode	Rapportage
Bureau- en verkennend booronderzoek	RAAP	2008	Pronk 2008

Tabel 2. Overzicht van voorgaande voor het plangebied relevante onderzoeken.

In het bureauonderzoek kwam naar voren dat binnen het toenmalige plangebied terrasrestruggen (al dan niet afgedekt met dekzand en/of klei) en geulafzettingen van een meanderend afwateringsstelsel voorkomen. In de bodem hebben zich ooi- en poldervaaggronden gevormd. Het huidige onderzoeksgebied ligt op de overgang van een terrasrestrug naar een geulafzetting waarin zich een poldervaaggrond heeft gevormd. Op basis van de geo(morfo)logische en bodemkundige gegevens is gesteld dat voor het grootste deel van het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode van het laat-paleolithicum tot en met late middeleeuwen geldt. Voor het noordwestelijke deel zou een hoge archeologische verwachting voor dezelfde tijdspanne gelden. In het noordoosten van het toenmalige plangebied ligt een archeologisch terrein van hoge archeologische waarde (AMK-terrein 13162).¹ Deze kwalificatie is gebaseerd op de aanwezigheid van archeologische resten van kasteel De Wesenthorst (late middeleeuwen en nieuwe tijd). Voor de directe omgeving van De Wesenthorst bestond een hoge archeologische verwachting wat betreft overige resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

In het aansluitende verkennende booronderzoek is bovenstaande verwachting getoetst. Daarbij zijn in het plangebied geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van intacte archeologische resten aangetroffen. Direct ten westen van het kasteelterrein blijkt de grond verhoudingsgewijs diep verstoord. Waarschijnlijk houden deze verstoringen verband met de aanwezigheid van het kasteel. Naast deze verstoringen (waaraan in zekere zin een antropogene betekenis kan worden toegekend) zijn er in het

¹ Slechts enkele randen van het AMK-terrein vallen binnen het huidige onderzoeksgebied.

plangebied geen aanwijzingen aangetroffen die duiden op menselijke activiteit. Op basis van deze resultaten is de archeologische verwachting voor het grootste deel van het plangebied bijgesteld naar laag, waarna het betreffende gebied is vrijgegeven. Alleen voor het de directe omgeving van het kasteelterrein geldt op basis van het verkennende booronderzoek nog steeds een hoge archeologische verwachting. Het huidige onderzoeksgebied komt voort uit de resultaten van dit booronderzoek.²

1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen

De doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein dan wel de archeologische vindplaats. Hiertoe dient van eventuele vindplaatsen de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit te worden vastgesteld. Uitgangspunt is dat het proefsleuvenonderzoek niet destructiever is dan noodzakelijk in dit stadium van planvorming voor de beantwoording van de onderzoeksvragen (zie onder). Deze worden in de betreffende paragrafen beantwoord.

1. Wat zijn de geomorfologische kenmerken van het onderzoeksgebied? Hoe ziet de bodemopbouw eruit?
2. Zijn er archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?
3. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?
4. In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord en wat is de consequentie hiervan voor de leesbaarheid van archeologische sporen en structuren?
5. Kan er op basis van de gedocumenteerde bodemopbouw en aangetroffen archeologische sporen, structuren en artefacten een (globaal) diachroon beeld geschetst worden van de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied en de positie daarvan binnen de regio? En zo ja, wat is dat beeld?
6. Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

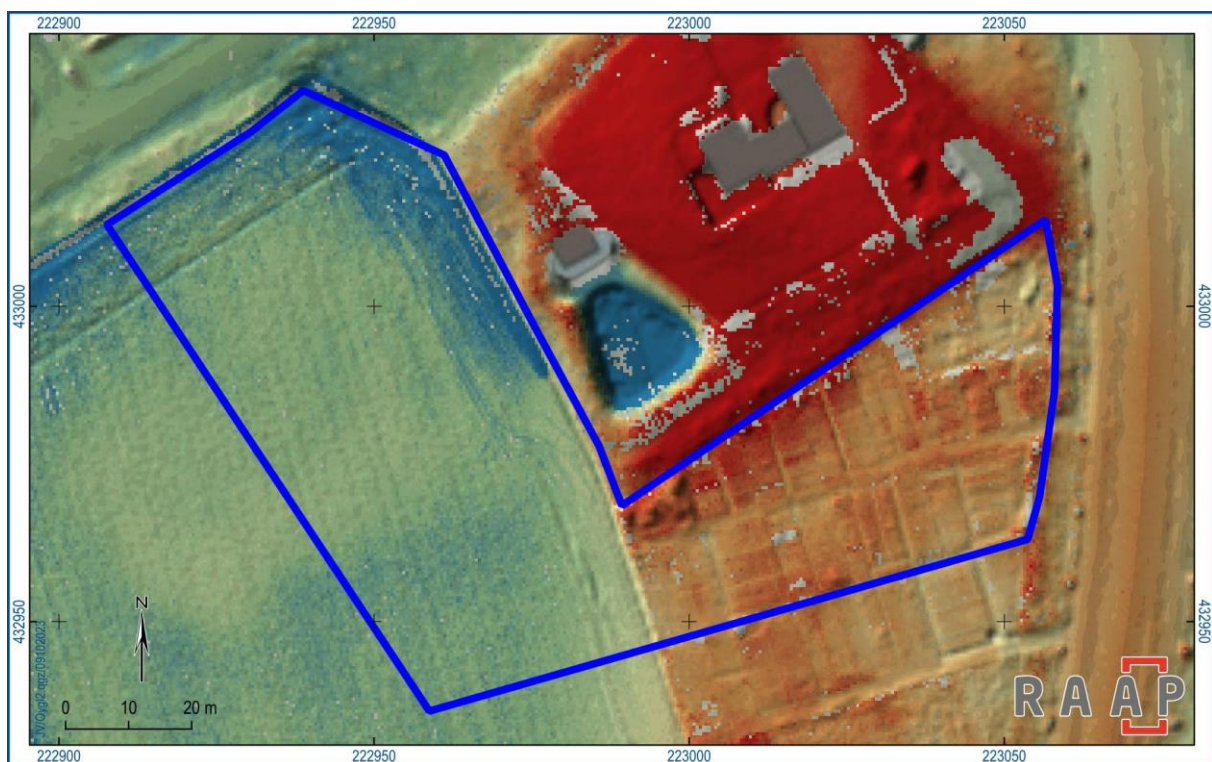
² Delen van de tekst zijn overgenomen uit het bureau- en verkennend booronderzoek (Pronk 2008)

2 Methoden

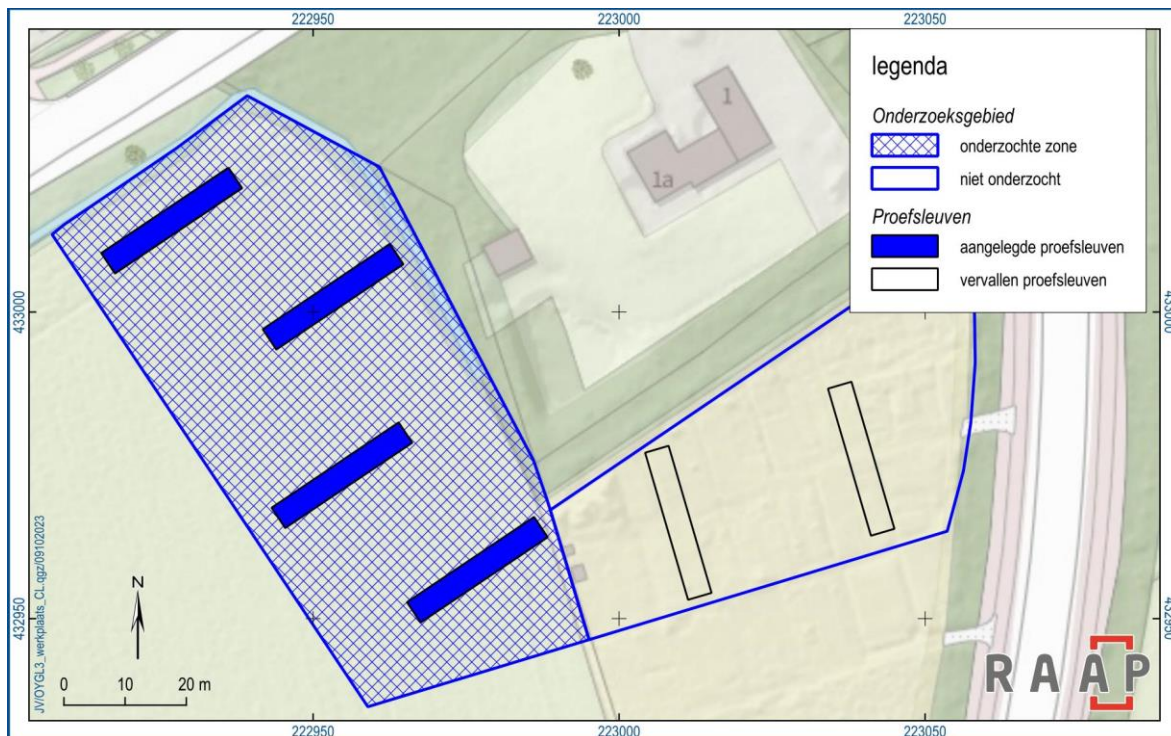
2.1 Algemeen

Zoals uit het vooronderzoek is gebleken, is de kans groot dat binnen het plangebied archeologische resten aanwezig zijn. Omdat met behulp van booronderzoek geen inzicht kan worden verkregen in de precieze aard en herkomst van de vondsten is verder booronderzoek weinig zinvol. Om duidelijkheid te krijgen over de aard van de vindplaats en om vast te stellen of er daadwerkelijk archeologische sporen binnen het plangebied aanwezig zijn, is proefsleuvenonderzoek een meer geschikte methode.

Het onderzoeksgebied bestaat uit twee zones: Een relatief laaggelegen perceel in het westen, dat als aardappelakker in gebruik is, en een hoger gelegen zone in het oosten die deel uitmaakt van een moestuincomplex (figuur 2). In juni zijn de westelijke vier proefsleuven aangelegd in de aardappelakker met het plan de resterende proefsleuven in het najaar aan te leggen. In juli 2023 werd echter door de gemeente bekend gemaakt dat het deel binnen het moestuincomplex buiten het plan zal worden gehouden, zodat ook het archeologische onderzoek hier kwam te vervallen. In afwijking tot het PvE is dus uiteindelijk alleen het westelijke deel van het plangebied onderzocht (figuur 3).

Figuur 2. Ligging van het onderzoeksgebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland.

Figuur 3. Puttenplan.

2.2 Werkputten

Tijdens het onderzoek zijn vier proefsleuven aangelegd met een totaal oppervlak van circa 400 m² (figuur 3). Elke proefsleuf was 4 m breed en 25 m lang. Op een onderzoeksgebied met een oppervlakte van 4500 m² komt dit neer op een dekkingpercentage van circa 9%, wat over het algemeen ruim voldoende wordt geacht voor het opsporen van de in het plangebied verwachte vindplaatsen. Er is één vlak aangelegd, in de top van de natuurlijke ondergrond. Het profiel is vastgelegd middels twee kolomopnames per proefsleuf.

2.3 Documentatie en registratie

De werkputten zijn digitaal ingemeten met een RTK-GPS met een conform KNA-eis OS02 maximale afwijking van 3 cm in zowel het horizontale als verticale vlak. De sporen worden aangeduid met een S (bijv. S1). De gegevens zijn in het veld ingevoerd in de Odile database. Het bodemprofiel is gedocumenteerd middels één kolomopname, die is gefotografeerd, ingemeten en beschreven in de Odile database.

In het algemeen geldt dat sporen en vondsten zijn gedocumenteerd conform specificaties OS04 en OS05 van de BRL SIKB 4000.

2.4 Behandeling van sporen, vondsten en monsters

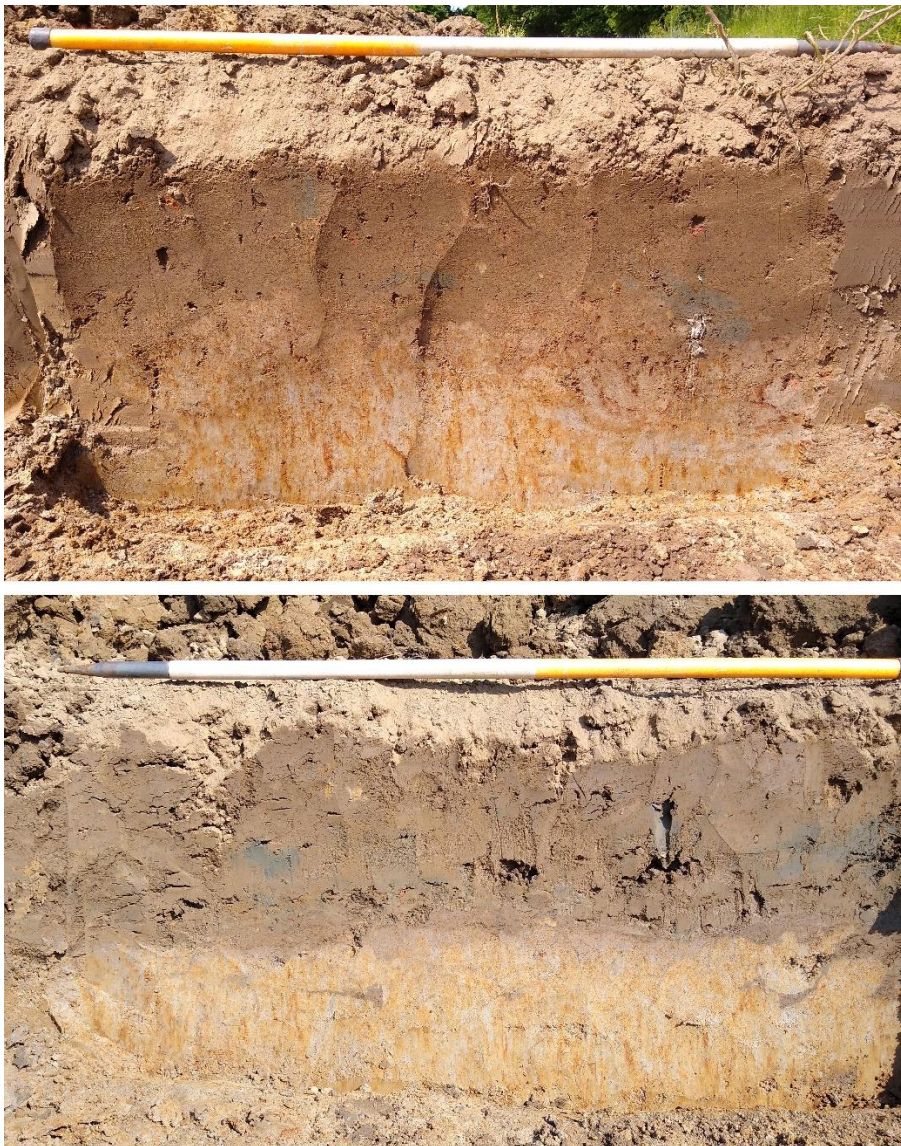
Om sporen te traceren en sporenclusters zo goed mogelijk te kunnen begrenzen, is het vlak tijdens de aanleg handmatig opgeschaafd. Vondsten zijn per spoor verzameld. Er zijn geen sporen aangetroffen die zich leenden voor monsternamen.

3 Resultaten

3.1 Geomorfologie en bodem

Het plangebied valt binnen het geulenstelsel van het dal van de Oude IJssel, een landschappelijke lage en natte zone. Conform de verwachting op basis van deze ligging en gegevens van de bodemkaart van Nederland bestaat de natuurlijke ondergrond uit een sterk zandige en stugge klei.

Doordat het plangebied in gebruik is als aardappelakker wordt het maaiveld gevormd door een grillig patroon van ploegvoren en aardappelbedden. De bodem binnen het onderzoeksgebied bestaat hier uit een recente bouwvoor van 30-40 cm dik die direct is gelegen op de schone natuurlijke ondergrond (figuur 4).

Figuur 4. Bodemopbouw binnen het plangebied; kolomopname 2 (boven) en kolomopname 7 (onder).

3.2 Sporen en vondsten

Tijdens het onderzoek zijn enkel agrarische sporen aangetroffen. In het oosten bevindt zich een sloot die de contouren van het perceel volgt en is aangesneden in de werkputten 2 en 4 (figuur 6). In werkput 2 is hierin een fragment zeventiende-eeuws steengoed aangetroffen (figuur 5). Het betreft een bodemfragment van een kruik. In werkput 4 is in deze sloot een klein fragment industrieel wit aardewerk waargenomen (niet verzameld). Dit toont aan dat deze sloot in ieder geval tot het eind van de negentiende eeuw nog open lag.

Centraal in het onderzoeksgebied bevindt zich een noordwest-zuidoost georiënteerde greppel van circa 1 m breed en 30 cm diep. Het betreft hier niet zozeer een daadwerkelijke sloot alswel een ontwateringsgreppeltje. Er zijn hierin geen vondsten gedaan.

Aan de oostzijde van het onderzoeksgebied, langs het terrein van de Wesenthorst, bevond zich aan het maaiveld een spreiding van bouw materiaal, waaronder fragmenten van laatmiddeleeuwse dakpannen. Deze zijn direct afkomstig van het oostelijk gelegen kasteelterrein en niet zonder meer te koppelen aan eventuele resten (sporen/structuren) binnen het onderhavige onderzoeksgebied.

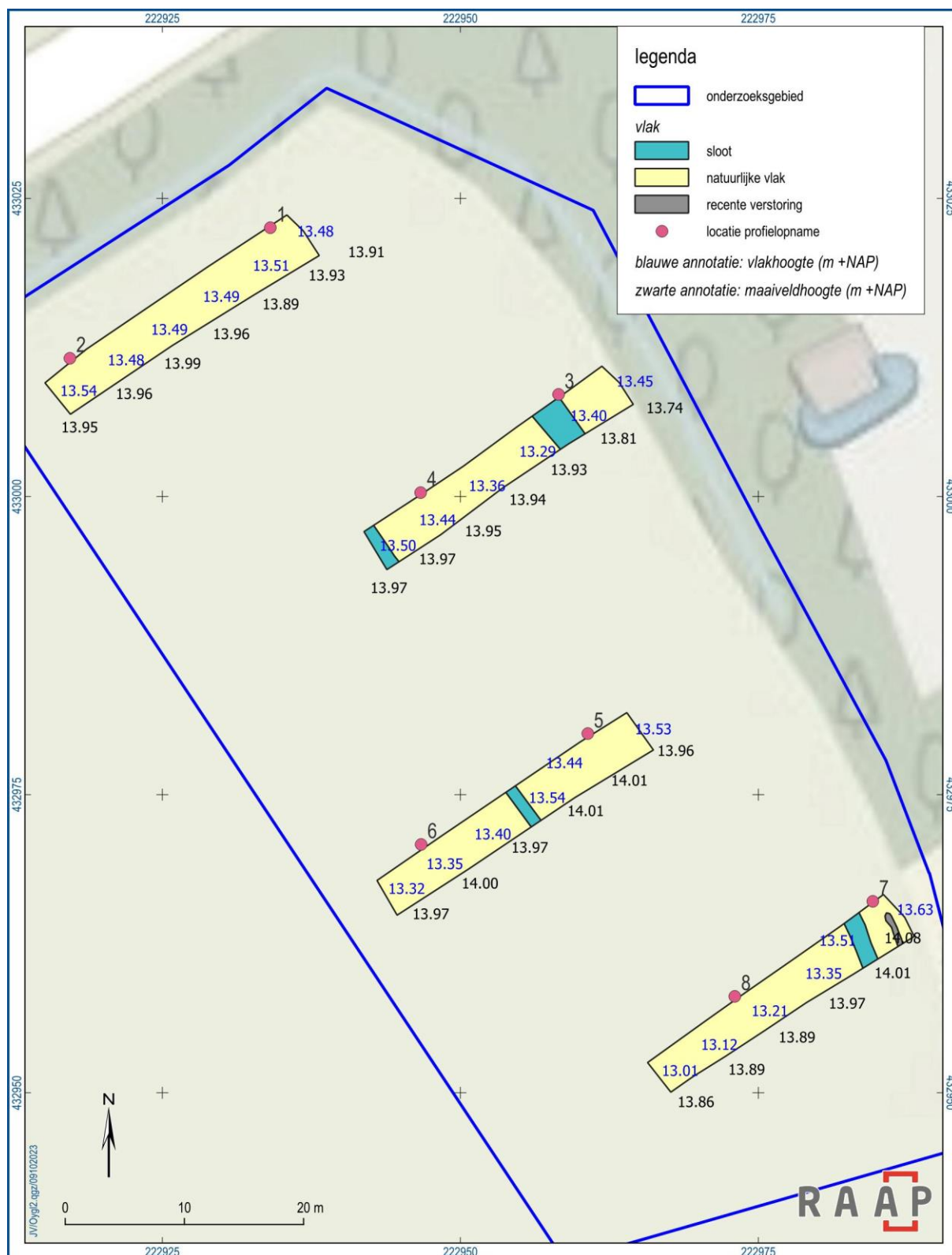
3.3 Interpretatie van de vindplaats

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten binnen het plangebied. Tijdens het onderzoek zijn enkel agrarische sporen aangetroffen, die in direct verband staan met de waterhuishouding binnen het gebied.

De spreiding van bouw materiaal aan het maaiveld en mogelijk ook het fragment zeventiende-eeuws steengoed staan in verband met het oostelijk van het onderzoeksgebied gelegen kasteelterrein en staan niet in verband met eventuele resten daarbinnen.

Figuur 5. Bodemfragment van een steengoed kruik uit de zeventiende eeuw.

Figuur 6. Allesporenkaart met de locaties van de profielopnames en de maaiveld- en vlakhoogtes.

4 Conclusie

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Er zijn enkel agrarische sporen aangetroffen, die in direct verband staan met de afwatering en het agrarisch gebruik van het gebied.

Het deel met de volkstuinen lijkt archeologisch een groter potentieel te hebben. Dit deel ligt aanzienlijk hoger en lijkt op historische kaarten een geheel te vormen met het kasteelterrein, wellicht als voorburcht of voorhof, maar sowieso als landbouwgrond. Hier kunnen dan ook eerder resten van bebouwing verwacht worden. Zoals reeds aangegeven valt deze zone echter buiten de planontwikkeling.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek blijkt dat in het onderhavige onderzoeksgebied geen archeologische resten bedreigd worden. Daarom wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) aanbevolen.

Literatuur

- Luinge, C., 2023. Plangebied LenteLeven te Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek. RAAP
Programma van Eisen 2872.
- Pronk, E.C., 2008. Plangebied Lenteleven-Waalstraat te Gendringen, gemeente Oude IJsselstreek;
Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie
2866. Weesp.

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. De ligging van het plangebied Lentelven (rood) en het onderhavige onderzoeksgebied (blauw). Inzet: ligging in Nederland (ster).	6
Figuur 2. Ligging van het onderzoeksgebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland.	9
Figuur 3. Puttenplan.	10
Figuur 4. Bodemopbouw binnen het plangebied; kolomopname 2 (boven) en kolomopname 7 (onder).	11
Figuur 5. Bodemfragment van een steengoed kruik uit de zeventiende eeuw.	12
Figuur 6. Allesporenkaart met de locaties van de profielopnames en de maaiveld- en vlakhoogtes.	13

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	7
Tabel 2. Overzicht van voorgaande voor het plangebied relevante onderzoeken.	7

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal	
-----------------------	--

Bijlage 1. Tijdschaal

Archeologische perioden					
Tijdperk				Datering	
Recente tijd					
Nieuwe tijd			C	1945	
			B	1850	
			A	1650	
Middeleeuwen			Laat B	1500	
			Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd		1050	
		C: Karolingische tijd		900	
		B: Merovingische tijd		725	
		A: Volksverhuizingstijd		525	
				450	
Romeinse tijd			Laat	270	
			Midden	70 na Chr.	
			Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd			Laat	250
				Midden	500
				Vroeg	800
	Bronstijd			Laat	1100
				Midden	1800
				Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)			Laat	2850
				Midden	4200
				Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)			Laat	6450
				Midden	8640
				Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)			Laat	12.500
				Jong B	16.000
				Jong A	35.000
				Midden	250.000
				Oud	
tabel1 standaard Archeologisch RAAP 2014					

tabel1_standard_Archeologisch_RAAP_2014